

EVANGELIKUS ŐRÁLLÓ

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

A lapot szellemi és anyagi tekintetben illető mindennemű postai küldemény, a hirdetések szövege és ára, valamint az esetleges reklamáció is a lap tulajdonosához: Noszkó István lelkészhez Rákoskereszturra (Pest megye) küldendő.

SZERKESZTIK:
RAFFAY SÁNDOR NOSZKÓ ISTVÁN
budapesti lelkész. rákoskereszturi lelkész.
FŐMUNKATÁRSÁK:
SCHOLTZ ÖDÖN BLATNICZKY PAL
ágfalvi esperes-lelkész. cinkotai lelkész.
GÖMÖRY JÁNOS
eperjesi főgym. igazgató.

Megjelenik hetenként egy iven
A lap ára:
Egész évre 14 K
Félévre 7 K
Egyes szám ára 40 f
Hirdetések és pályázatok ára:
Egész oldal 40 K
Állandó hirdetések megvezetés szerint

TARTALOMJEGYZÉK: VEZÉRCIKK: **Egy kis önbírálat.** Dr. Zsilinszky Mihály — **A tervezett berni békekongresszus** Jahn Jakab — **A lelkészfizetési törvényjavaslat és a horvátországi lelkészek.** Baráth Károly. — **Az ideálokról.** Dr. Szilávik Mátyás. — **Nyílt válasz.** Paulik János. — **Belélet.** — **Pályázatok és hirdetések.**

Egy kis önbírálat.

Irta: Dr. Zsilinszky Mihály

és felolvasta febr. 22-én tartott vallásos esélyen Balassagyarmaton.

V.

A háboruk által okozott sajnálatos állapotok megszüntetésére eddig csak egy reménysugár világít felénk. Az az emberbaráti új mozgalom, melynek magasztos célja az, hogy az emberirtó harcok és tömeges mészárlások, és az azokkal járó vérengzések, költségek és szenvedések egyszer valahára megszűnjenek.

És itt engedjék meg nekem hogy szíves hallgatóimnak figyelmét erre a nagy fontosságú mozgalomra fordítsam.

Ugyanis néhány év előtt létre jött egy nemzetközi békeegyesület, melynek az a célja, hogy a nemzetek között felmerülő vitás kérdések és ellentétek ne pusztító fegyverrel, ne erőszakkal és vérrel, hanem úgynevezett nemzetközi békebíró-ságok ítélete által döntessenek el!

Erre törekszenek azok a nemeslelkű férfiak, akik a jelen évben ismét össze akarnak jönni Bernben, hogy ott az állandó béke és emberszeretet eszközeit és módjait megállapítsák.

Valóban az volna a keresztény civilizációnak egyik főfeladata, a kereszt-

tény felfogásnak igazi nagy diadala és méltó dicsősége, ha ez sikerülne! Végre is itt volna az ideje annak, hogy a létező nemzetek és vallásfelekezetek vezetői belássák, hogy önző törekvésekkel és fegyveres hódításokkal fel kellene hagyniok és e helyett felkarolni azt a magasztos gondolatot, mely általában *hadat* üzen minden emberpusztító *háborúnak!*

Régi igazság, hogy még a legméltánytalanabb béke is többet ér, mint a legigazságosabb háború. Már Cicero megírta, hogy „iniquissimum pacem justissimo bello anteferrem“ és a németeknek egyik legnagyobb államférfia, Bismarck is állította, hogy ő még a győzedelmes harcot is csapásnak tekinti, melynek elhárítására mindent el kellene követni a népnek boldogsága érdekében! Ezt követeli az egész művelt keresztény világ érdeke is.

Alig van nagyobb gyarlóság, mint az, mely önző uralmi érdekből a Krisztus szent nevében ápolja és terjeszti a gyűlölködésnek lelkét; — megfelekedvén a karácsonyi szózatról, mely azt mondja: „Békesség legyen a földön és a emberek között jó akarat“. A szent irás tele van jó tanácsokkal a keresztény hűvek számára.

Pál apostol inti az Efezusbelieket, hogy „igyekezzenek megtartani a léleknek egységét a békességnek kötelékei által; mert — u. m. — aki azt nem cselekszi, béres az és nem pásztor.“ (IV. 3.) Titushoz írt levélben is az van, hogy senkit ne szidalmazzanak, hogy a viaskodástól tartózkodjanak, idegenek legyenek a mértekletlenségtől, szelidséget mutatván minden emberekhez. (III. 2.)

De nemcsak a szent irás ad hasznos és becses tanácsokat a keresztyén élet számára, hanem a haladó és *törtető élet példája is*. Érezzük, hogy szellemi és erkölcsi összes erőink megfeszítésére van szükség, ha azt akarjuk, hogy elveink hódító ereje a közéletben is érvényesüljön. Látjuk, hogy a kor haladó szelleme új meg új társadalmi és vallás-erkölcsi problémákat hoz létre. Ezek elől nem szabad kitérnünk, hanem azoknak szemébe kell néznünk, — és ha arról győződünk meg, hogy azokban isteni igazság van, arról népünket is fel kell világosítanunk. Ami egyházunk a szabad vizsgálódás, a szellemi felvilágosodás és haladás egyháza, melynek egyik főfeladata és egyúttal dicsősége is, hogy a felmerülő igazságokhoz és fejlődésekhez simul.

A fejlődés utja úgy a tudományban, mint a társadalmi életben végtelen. A régi keretek ma már nem elégségesek az új tartalom befogadására. Átalakul az emberek felfogása is; átalakulnak az eszmék kifejezései is; mivel az élet áramainak irányát — egy kitűnő kath. püspök nézete szerint is — nem lehet egyszer mindenkorra meghatározni és kitűzni. De ez nem azt jelenti, hogy nincs örök igazság, hanem jelenti azt, hogy a folyton fejlődő élet felette áll minden filozofjának és minden fogalom meghatározásnak. A tudomány kétségen kívül, ami nézetünk szerint is nagyhatalom; de az élet és a valóság ennél is nagyobb hatalom, mivel az örök fejlődés elvéhez képest igazodik.

Ilyen körülmények között a hazai protestantizmusra nagy és nehéz feladatok várnak, melyeket hittel, bölcseséggel és kitartó munkával kell megoldani, hogy megszüntesse azt az *ellenmondást* mely elveinek tisztasága és hódítási képessége között mutatkozik. Ez az első és legfőbb kötelessége.

A protestantizmusnak tettekkel kell bebizonyítania, hogy magas hivatásának színvonalán áll, hogy hű tud lenni az evangéliumhoz és őseinek tiszteletre méltó tradícióihoz.

Mert ha további életében kitűnnék, hogy nem képes a kor tudományos fejlődésével lépést tartani, — ha kitűnnék, hogy a változott viszonyokhoz nem tud, vagy nem akar alkalmazkodni s ekként felvirágzásnak feltételeit biztosítani: akkor okvetlenül bekövetkeznék a hanyatlás és ezzel a megsemmisülés katasztrófája.

Ami evangéliumi egyházunk haladásának ez időszerint első feltétele; hogy a jogegyenlőség és viszonzosság nagy elveinek alapján állva, követelje az 1848 XX. t.-cikknek becsületos végrehaltását, más prof. egyházakkal egyetértően. Amit a mi nagy költőnk, Petőfi, a polgári szabadságra vonatkozólag írt, azt mi az egyházunkra vonatkozólag is elmondhatjuk, hogy

Ha majd a bőség kosarából
Mindenki egyiránt vehet;
Ha majd a jognak asztalánál
Mind egyaránt foglal helyet;
Ha majd a szellem napvilága
Ragyog minden ház ablakán:
Akkor mondhatjuk, hogy megálljunk,
Hogy itt van már a Kánaán!

Mélyen tisztelt közönség! nagy örömmel tapasztalom, hogy itt e városban már is bevilágít és ragyog a szellem napvilága és fényesen tükröződik vissza a lelkek harmóniája, az egymást megértése és szeretete, mint e vallásfeleketek közötti és társadalmi béke alapfeltétele, mely összetart és haladásra képessé tesz mindnyájunkat és bizton vezet szeretett magyar hazánk nagysága és boldogsága felé!

A tervezett berni békekongresszus.

Igaz lelki örömmel olvasiam a svajci református egyháznak a Bernbe tartandó kongresszus ügyében közzétett — e becses lapban is megjelent — lelkes békefelhívását, mely annak bizonyítéka hogy az egyházi körök fokozottabb mértékben kívánják a békemozgalmat szolgálni s hogy nem szégyenlik a Krisztus evangyéliumát, mert Istennek ereje az minden hívő üdvösségére.

Az evangyélium álláspontjáról szent kötelessége is az Ur egyháza órállóinak és minden hívének, hogy a Béke fejedelme országának eljövételén tőle telhetőleg munkálkodjék.

Hogy pedig a közvélemény és az egyházi körök is eddig általában tartozkodó álláspontot fogfaltak el a béke mozgalommal szemben, annak oka, hogy hiányzott az egyesekben és erkölcsi testületekben a jogosnak és magasztosnak elismert eszme diadalába vetett hit.

A békemozgalom minden hive azért őszinte gyönyörűséggel olvashatja a jelzett békefelhívást, mert abban nemesak a háboru borzalmainak megrázó vonásokban való esetelése foglaltatik, hanem a békeeszme hódító erejébe és végleges győzelmébe vetett hit és bizalom is.

E bizalmat nem cáfolják meg a legutóbbi véres háboruk, mert a járványt nem cáfolja meg az orvost, sem a gonosz tett a bírót. Nagyon jól tudja a békemozgalom minden hive, hogy a háboru mindaddig ki nem küszöbölhető, míg a nemzetközi szervezetlenség (desorganisatio, anarchia) fennáll. Először kell létesíteni az internacionális alkotmányos szervezetet a kötelező döntőbíróssággal s azután lehet beszélni a háboru kiirtásáról,

A békemozgalomnak diadalába vetett bizalmat indokolja továbbá a döntőbírósság intézményének sok nemzetközi, vitás ügyben való eredményes, áldásos működése s a nemzetek között kötött szerződéseknek állandó, feltűnő gyarapodása,

Az egyházi lapjainkban megjelent elméletek szertelenségében, az elvont combinatiók labirintusában azért a szemlélődő csak úgy találja meg a kivezető utat, ha a békeeszme történeti fejlődésére s végcéljára szegzi tekintetét! Ez pedig adva van — a mint azt e becses lap mult évi 40 és 41 számában „az örök béke eszméje“ címén bővebben kifejtettem — a hágal békekongresszus munkájának céltudatos, fokozatos kiéptetésében: az egyetemes békeszerződés, az egyetemes nemzetközi jog, a kötelező döntő bíróság és állandó ítélőszék megvalósításában.

A szervezendő egyházi békekongresszusnak azért mindenekeelőtt ezt a fontos körülményt nem

szabad figyelmen kívül hagynia! Rá kell mutatnia arra, hogy az egyházak munkája is bele akar illeszkedni a békemozgalom történeti fejlődésébe; hangsúlyozni kell, hogy nem állam — és nemzetellenes izgatás a célja, hanem a Béke fejedelme evangéliuma alapján az egyházi sajtóban a békemozgalomnak híveket szerezni s így közvetve a fent említett nemes, **történeti** célokat megvalósítani.

Feladata lesz továbbá a congresszusnak arra is rámutatni, hogy a békemozgalom a világbékét csak a nemzetek és államok teljes suverénitálásának fenntartásával és megóvásával kívánja biztosítani s hogy az evangélium ideális elve egyszersmind bölcs és az összes nemzetek-re hasznos célokat kíván megvalósítani.

Ez utóbbi a pacifismus legszebb tétele, mely bővebben kifejtve így hangzik: a békemozgalom nem helyezkedik szembe az egyes államok és nemzetek érdekével, hanem állandóan megfigyeli technikai vívmányait, a nemzetközi érintkezés törvényeinek logikus fejlődését s ezt siettetni s a közjó és világbéke érdekében megérlelni igyekszik. A békeeszme tehát ilyformán összhangba hozatik az emberiség javával, boldogulásával. És vajjon nem bibliai igazság-e az, hogy a mi isteni és ideális követelmény, az egyszersmind a legnagyobb mértékben bölcs és hasznos is? Nem-e a világot meggyőző igazsága az irásnak, hogy a ki hívő, erkölcsös és eszményi, az egyszersmind bölcs is (Jakab levele III, 13, 17.)

Ha a tervbe vett berni congresszus ily alapelvek szerint fogja tanácskozásait tartani s a részletkérdéseket tárgyalni, akkor egyrészt a békeügynök közvetve fog hasznos szolgálatot tenni, de másrészt meglesz a következő közvetlen eredménye is:

Először: tanubizonyosságot fog tenni a világ előtt, hogy van bátorsága Uráról és Üdvözítőjéről nyiltan vallomást tenni; hogy nincs igazuk a németországi szociáldemokratáknak, kik épen a mostani kitérés mozgalom folyamán hangoztatják, miszerint az evang, egyház a militarizmus mentsvára és uszályhordozója; bizonyítani fogja a kongresszus Máthé X, 32 igazságát: „valaki azért vallást térszen énrólam az emberek előtt, én is vallást teszek arról az én mennyei Atyám előtt.“

Másodsor: a kik Bernbe az Ur Szent Lelkének erejében tanácskozni fognak, az ott szerzett tanulságot, lelkesedést, meggyőződést szerte viszik majd Európa minden részébe, a nagy városok zajos forgatagába s a csendes falvak magányába s vallani fogják: lehetetlen nekem nem prédikálnom s a hit a hallás által nagyon.

Harmadszor: az egyházak tanácskozása irányítani fogja a közvéleményt s hozzá fog járulni az újvilágnézet kialakulásához; ez különben közvetlen letagadhatatlan hatása minden békekongressusnak.

Avagy tagadhatja-e valaki, hogy a hábaruk dacára az egyesek szívében és a társadalom lelkiismeretében a békeeszmé hódít? Nem bizonyítja-e az egyeseknek a békemozgalom iránti rokonszenvét pl. Eckstein B. Anna urnő vállalkozása, hogy az 1915-ben tartandó III. hágai békekonferencia elé a világbéke érdekében egy világpetíció terjesztessék 100 millió aláírással? Ha az aláírók nem is fogják elérni a jellzeti óriási számot, a petíció mégis hatalmas, impozáns megnyilatkozása lesz a modern kor lelkiismeretének a világbéke mellett.

S egyházi téren nem jelenti-e a békeeszmé újabb térfoglalását a hozzánk legközelebb álló osztrák evangélikusok legutóbb tartott zsinata, mely a béke napnak quasi modo geniti vasárnapján való kötelező megtartását törvénybe iktatta?

S pl. a párbajellenes mozgalom fejlődése nem jelenti-e szintén a békeeszmé — bár lassú, de biztos hódítását társadalmi téren? Nem adott-e ki legutóbb a hadügyminiszter oly rendeletet, hogy a katonai becsületügyi tanács bizonyos esetekben köteles azt tanácsolni a feleknek, hogy az ügyet — horribile dictu — békésen intézzék el s hogy a katonai épületekben tilos a párbaj megtartása? S valamint meggyőződésünk, hogy idővel a társadalmi becsületbiróság fog ítélkezni a peres magánfelek becsületügyében, úgy hisszük hogy a nemzetközi vitás ügyeket is nemzetközi békebiróság fogja eldönteni. S valamint a párbajellenes mozgalom akkor fogja teljesen elérni eszményi célját, mikor a társadalom által elítélt párbaj a büntető törvénykönyvben az őt megillető bünténynek lesz minősítve és kérelmelhetetlen szigorral büntetve, úgy a békemozgalom is akkor fog teljes diadalra jutni, ha a világbéke az egyesek, a világi és egyházi társadalom agitációja folytán az egyetemes békeszerződésben és a nemzetek és népek törvényhozásában lesz codifikálva.

Hogy ez mikor fog bekövetkezni s hogy a békebiróságok sanctiója *) oly erős és biztos lesz-e, hogy a békeeszmé a maga teljes ideálisában fog megvalósulhatni, az a jövő alakulásának sok tényezőjétől függ s ennek eldöntéséhez a messze jövőben tekintő prófétai szem

*) A döntőbiróság sanctiója a békemozgalom legérdekesebb problémája, mely arra a kérdésre felel, mi a döntő bíróság határozatai megtartásának biztosítéka, garantáltja. E részletkérdésre azonban a jelen cikk szűk keretei között kitérnünk nem lehet.

kellene, a mivel halandó nem rendelkezik. He-lyezkedjék azért a congressus az idő kérdésével is a bibliai álláspontra, tegye meg kötelességét a legjobb tudás és lelkiismeret szerint, a jövőt, a sikert és áldást pedig bizza az Urra, a kitől jó minden jó adomány és minden tökéletes ajándék.

Eltekintve végül a tervezett békecongressusnak a békeeszmé ügyében végzendő munkájától, áldásos lessz az egyházi képviselők tanácskozása annyiban is, hogy a kiküldöttek a személyes érintkezés és közös eszmecsere útján megismerik az egyes országos egyházak égető napi kérdéseit, feladatait, szenvedését, küzdelmét és dicsőségét s új lelkesedéssel térnek majd vissza hivatásuk mezejére s kezüket az eke szarvára téve, új bizalommal előre tekintve végzik tovább szent munkájukat az Ur szölejében.

Mindezek alapján befejezésül kérjük evang. egyházi életünk nagyrabecsült vezető egyéniségeit, a kerületek mélt. püspökeit, egyetemes egyházunk mélt. elnökségét, hogy magyarhoni evang. egyházunknak a berni congressuson való méltó képviseltetésétől gondoskodni és a részvételt idejekorán illetékes helyen bejelenteni sziveskedjenek.

Jahn Jakob
evang. lelkész.

A lelkészfizetési törvényjavaslat és a horvátországi lelkészek.

Gyürky Pál ev. egyházunk fáradhatlan építője ismét nagy munkát végzett: a lelkészi fizetésrendezés égető kérdésének egyetlen lehetséges megoldási módját megjelölve elkészítette a lelkészi fizetésrendezéséről szóló törvényjavaslatot. Ezt az egyházi lapok már részletesen ismertették. A javaslat indokolásában jelzi, hogy e rendezés nem tekinthető véglegesnek, de a mai viszonyok közt minden lehető megad és éppen ott segít, ahol a segítség a legnagyobb szükség van. Az állam előtt pedig nyitva hagyja az ajtót, hogy az az alapfizetést a közohaj szerint 2400 koronára emelje fel.

A javaslat alapelvein változtatni nem igen lehet, mert a fizetésrendezés megoldására a családi pótlék létesítése — az egyedül lehetséges megoldás. De a részletek módosítása elől, bizonyára nem zárkozik el sem az előadó, sem pedig a zsinati bizottság.

Módosító indítványt teszek tehát a javaslat 19. és 29. §-ára.

A 19. §. első kikezdésének az az intézkedése, mely szerint a horvátországi lelkészek is teljes korpótlékban részesülnének töröltessék. Ezek korpótlékára ugyanis a magyar államkormány semmit sem ad, viszont a közalap jövedelméhez, amelyből a horvátországi lelkészek korpótléka eddig is fedezve volt, fedezve lenne a javaslat szerint a jövőben is a családi pótlékkal együtt, — ők egy fillérrel sem járulnak hozzá. Tehát tisztán a szegény magyarországi ev. egyház pénzéből kapnák ezt s ők mégis az elszakadás folytonos gondolatával kísértének. És tekintve a politikai alakulásokat e törekvésüket előbb-utóbb siker fogja koronázni. Kérdés tehát: érdemes-e az egyetemes egyháznak mindaddig míg az elszakadás tényé válik ily nagy áldozatot hozni?

Magasabb politikai szempont indokolja azt, hogy az egyetemes egyház évenként 15200 koronát adjon a horvátországi lelkészek korpótlékára, mert ha Horvátország a hozzánk fűző vaskapásokat is képes tördelni, ábránd csak az a gondolat, hogy aranyozott cérnaszállal magunkhoz köthetjük a horvátországi ev. gyülekezeteiket.

Arra kell tehát őket felhívni, hogy korpótlék iránti jogos igényeiket a horvát kormánnyal szemben igyekezzenek érvényesíteni.

Családi pótlék szempontjából a javaslat az összes horvátországi lelkészeket a nem kongruás csoportba sorozza. Méltányos volna azonban közöttük is különbséget tenni a szerint, hogy akinek 1600 kor. alapfizetése van, az a kongruás csoportba soroztassék és akinek 1600 koronánál nagyobb az alapfizetése, a nem kongruás csoportba. A 29. §. azonban kibővitendő oly értelemben, hogy a Horvát-Szlavonországban élő evangélikus egyházhívek a teljes 5 százalékos pótdót kötelesek a pótlékalapba befizetni. Mert se jogos, se nem méltányos, hogy a magyarországi evangélikusok adóterhének csökkentésére adott államszegélyből és 2 %-os pótdójából fedeztessék a horvátországi lelkészek családi pótléka a horvátországi hívek pedig ahhoz semmivel sem járulnak hozzá.

Biztosítsa tehát az egyetemes egyház a horvátországi ev. lelkészek családi pótlékát is, de feltételhez kötötte. t. i. a horvátországi evangélikusoktól is kívánja meg a pótlékalaphoz ugyanazt a hozzájárulást, amit megadnak a magyarországi evangélikusok a 2 százalékkal közvetlenül, a 3. százalékkal pedig közvetve az adóalapi segély révén. Elemi követelmény, hogy a horvátországiak is fizessenek, és pedig a teljes öt százalékot fizessék erre a célra.

Baráth Károly

ev. lelkész.

Az ideálokról.

Stein Lajos hazánkfia, egyetemi tanár, a magyar tud. Akadémia tagja és széleskörű irod. működéséről ismert filozófus „Az ideálok keletkezéséről” címmel figyelemreméltó nagyobb tanulmányt tett közzé az általa jelesen szerkesztett „Nord und Süd” c. kulturfolyóirata testes nov. füzetében, amelyből tanulságul és megszívlelésül szíves engedélyével közzétesszük a következő magvas fejtegetéseit:

Ismeretünk eszmékből és eszményekből alakul. Eszméink a fogalmak rendszere arról, aminek lennie kell s az eszmények arról, aminek lennie kellene. Az eszmék a megtörtént dolgok törvényeit, az eszmények az emberi cselekvések céljait formulázzák. Az eszmék megmondják nekünk, hogy folyik le valósággal a világfejlődés folyamata, az eszmények ellenben a mi cselekvéseinkről tájékoztatnak bennünket. Eszmékre a természeti világgal szemben, eszményekre saját felebarátainkkal szemben van szükségünk. *Vaihinger*, a nagy hallei Kanttudós, ezeket találoan lelki alkotásoknak, azaz fikcióknak minősíti. A világrenddel szemben épügy, mint saját környezetünkkel szemben azok tájékoztatnak bennünket. Logikailag véve minden ideál egy-egy fikció. Fikció-elméletére s általában az eszmények pszichológiájának megállapítására *Mach* volt befolyással.

Stein az eszmékben és eszményekben az emberi nem fantáziájának örök védő eszközeit látja. A mik a pillák a szemre, azok az eszmék és eszmények a lélekre nézve. Onnan a fikciók biológiai jellege, amit *Vaihinger* elmélete nem domborított ki eléggé. Az eszmékké és eszményekké vált fikciók bizonyos tekintetben biológiai funkciók a magasabb embertypus kifejlődésére. Éltetőleg, fejlesztőleg, buzdítólag és nemesítőleg hatnak azok az emberre s benne *Ostwaldt* találó szava szerint életenergiát ébresztenek. *Nietzsche* e gondolatot így fejezi ki: igaz az, ami az ember létére célszerűnek bizonyul.

Az eszmények képzése nélkülözhetetlen az emberiségre nézve. Eredetüket tekintve illúziókra vezetnek vissza, épügy, mint az eszmék fikciókra. Gondolkodásunk valódi műfogalmi és segéd-eszközei, amelyek nélkül a tudományban és az életben nem boldogulhatunk. Az illúziók létünk világában balzsamot jelentenek az élet keserű tapasztalataival szemben. A fikciók tájékoztatnak a világban s az illúziók az élet tengerében. Az emberiség ideáljai az erkölcs, vallás, jog, művészet és tudományvilágában épen nem egyebek, finomult illúzióknál. A szentség, lelki nagyság, előkelőség, tisztelet, becsület, szeretet, hazafiság,

nemzetiség és világhatalom nagy emberi élet-ideáljai illúziók vagy fikciók. Amint a sejtelmek ösztönökből, a fogalmak érzésekből, úgy az ideálok illúziókból erednek. Sejtelmekben, fogalmakban és ideálokban őrizzük meg szellemi örökségünket. A sejtelmek megtanítanak arra, mint kell élnünk; az eszmék, miként kell gondolkoznunk s végül az eszmények, miként kell cselekednünk.

Ha tehát *Nietzsche*vel az emberiség örök ideáljait, mint „a tiszta szellem találmányait” s az „önmagában való jót” a „hanyaglás típusának”, „dekadens filozófiájának” sőt „népnek való platonizmusának” minősítjük, úgy ugyanazt a szélmalomharcot folytatjuk, amelyet a moralisták hiábavaló módon folytattak kétezer éven át a sejtelmek s a nominalisták a fogalmak ellen. Hisz’ még a tudományos gondolkozásnál sem mellőzhetjük a csalódásokat, képzelődéseket, illúziókat és fikciókat, hát még a mindennapi élet tarka változatában. Fikciók és illúziók *Schopenhauer*rel szólva „az értelem cselei”, egy üdvös narkotikon, quasi ellenszere a természetnek az élet keserűségeivel szemben.

Ezzel szemben a pesszimisták, vagy az u. n. sophisták azt tanítják, hogy a természet, az isten, a világ s általában minden egyetemes fogalom pusztán fikció, míg *Stein* szerint minden eszményalkotás a természet kegyelemajándékának tekintendő. Amulett az minden feketelklüsséggel, reliquia minden hypochondriával és melancholiával és hatékony varázssformula minden ördög-emberi összeesküvéssel szemben. Minden logika ellenére az élethez való akarat mindenkor jogaikba visszahelyezi az illúziókat. Mint a betegszívűek a digitális, úgy a megfáradottak és terheltek az illúziók után nyulnak.

Biológiai és pszichológiai alapon tehát a fentebbiek nyomán kimondhatjuk, hogy a „desillusioné” a legszerencsétlenebb emberspecies a világon. Aki életrevalóságában s illúziói képességében megtört, az menthetetlenül az elveszettek vagy öröklöttek sorába tartozik. Ilyen dekadenseknek nem azért nincsenek illúziók, mivel betegek, hanem betegek azért, mivel illúziók nincsenek. Ami az étel és az ital testi, azok az illúziók lelki életünkre nézve. Ép azért a költők, gondolkodók és művészek, akik fantáziájuk kiapadhatatlan forrásaiból nekünk új meg új illúziókat nyújtanak, az emberiség legnagyobb jóltevői, *Carlyle*-féle szellemi hősei, míg ezekkel szemben a pesszimista-böleselők, akik csak rontanak és rombolnak, az emberiség született sirásói. Az illúziók nélküli ember a szélvészttől hányatott csónakhoz hasonlít, amely kellő evezők és kormányrudak hiányában minduntalan a hullám-

verés szeszélyének van alávetve. Egy erősebb szélroham, s az élet csónakja elmerül.

Az illúzióra képes emberek tartják erős kezükben az élet kormányrudját s mennél nagyobbak az akadályok, annál erősebb bennök az energia. A mik az egyes emberekre a pillanatnyi illúziók, azok a népek és nemzetek számára az ideálok; a közös erőmegfeszítés céltudatos egysége, s a sok egyéni akaratnak sociális, nemzeti s végül emberi összakarattá való tömörülése. Mert hát a kultúra lényege a munka.

Kultúreljainkkal és feladatainkkal a természetnek, mint az örök energiák rendszerének valódi értelme felé haladunk, melyik a mozgásnak s az erőnek kiapadhatatlan forrása. Nem a kultúra — mint *Hartmann*, az „Unbewusst” böleselője akarná — a legmagasabb illúzió, hanem megfordítva az illúziók minden józan haladásnak feltételei a tunyaság barbár állapotából a munka civilizációjára felé. Az illúziók ama nagy világkorbácsnak mondhatók, amely az állatot emberré, a vadat barbárrá, a barbárt civilizálttá s a civilizáltat kultúreemberré neveli. Mert illúzió nélkül nincsenek ideáljaink s ideálok nélkül mit ér a lét? A mik az universumra nézve a természeti törvények, azok a mi ideáljaink a morális világ számára, — valósággal az erkölcsi világrend konstitúciói.

Ideálok nélkül nincs kultúra. A ki már semmi iránt sem érdeklődik és lelkesedik a világon, és minden fikciót, illúziót és ideált „álomnak és eszelőségnek” minősít, azt lelki nyomoréknak s kedélyi invalidusnak tartjuk, a kire ráillik *Keller Godefréd* ama részvételtjes szava: „jobb lett volna nem születnie, mert már élve lakik a sirban!”

Eperjes.

Dr. Szlávik Mátvás.

Nyílt válasz.

Nagyfisz. Mayer Pál ev. lelkész urnak.

Kedves Kollega Úr!

Szívesen vettem e lap 8-ik számában hozzámt intézett levelét és sietek is arra itt a nyilvánosság előtt válaszolni. A nyilvánosság előtt azért, mert hiszen az az ügy, a melyről interpellációjában szó van, egyházi közügy lévén, megérdemli, hogy a közvélemény ítélőszéke elé állíttassék s azzal minél többször s minél szélesebb körben behatóan foglalkozzunk.

Azt nem veheti nekem rossz néven, kedves kollega ur, hogy én a Lutheráneum ügyében hozzámt intézett b. magánlevelére nem válaszoltam, mert hiszen én ez ügyben százat meghaladó levelet kaptam annak idején s azok mindenikére

nagy elfoglaltságom miatt képtelen voltam válaszolni. Jobb különben, ha így nyilvánosan tárgyaljuk meg a dolgot s itt mondom el azt is, mi történt idáig s mi volna folytatólag a teendő e dologban.

Mikor én egy évvel azelőtt a Lutheránum (Lutherház) eszméjét felvettem, ez az eszme a legszélesebb körben igen meleg rokonszenuvel találkozott. Ez a lap, a melybe most e sorokat írom, a legnagyobb előzékenységgel nyitotta meg hasábjait előttem az eszme propagálására, s mintegy száz lelkésztársam, köztük igen tekintélyes főesperesek, lelkészegyesületi elnökök, siettek kijelenteni, hogy az ügyet magokévé tették s az összeülő lelkészegyesületi és espereségi gyűléseken azt szóba hozzák s megtárgyalatják. Hogy ez azután megtörtént-e vagy nem, arról nincs tudomásom, mivel ez irányban hozám semmiféle értesítés nem érkezett. Azt is tudom, és pedig bold. Veres József volt egyet. lelkészegyesületi elnöktől, hogy ez ügyben annak idején egy előterjesztés is ment az egyet. lelkészi konferentia elé, a mely ez ügynek alapos megvitatását sürgette, de az az említett konferentián egyáltalában szóba sem került.

Én, megvallom, egyelőre várakozó álláspontra helyezkedtem s azt vártam, hogy lelkésztársaim nyilvánosan is hozzászóljanak a felvetett kérdéshez s a hozzászólásokból tájékozódjam az iránt, vajjon a felvetett eszme elegendő szymphátiát váltott-e ki s érdemes-e vele tovább foglalkozni; mert hiszen egy-két embernek, vagy akár száz embernek is a hallgatag szymphátiája még nem elegendő annak megvalósítására, míg ellenben az evang. papság nagy zömének a rokonszenu s komoly elhatározása azt igenis, ha nem is márról-holnapra, de rövid időn belül, diadalra viheti. S ha nem vinné, nagy szégyene lenne, mivel ezzel tehetetlenségét dokumentálná.

Nekem az a nézetem s az volt, a mikor a Lutheránumról szóló cikkemet megírtam, hogy nekünk kell tennünk valamit. Mert hiszen a papi családok, a papi özvegyek és papi árvák s az idő előtt megrokkant lelkészek jövőjének biztosítása főfontosságú kérdése nemesak az ev. papi karnak, hanem magának az ev. egyháznak is. Tisztában kell lennünk azzal, hogy kopottas külsejű s megviselt belsejű, a megélhetés nehézségeivel küzködő munkásokkal nem lehet kellőképpen reprezentálni s az életbe átültetni egy olyan vallási endszert, a minő a miénk. Siklunk is állandóan és mindenütt lefelé. A papi házak tekintély-nívója is alább szállt az utóbbi időben. Azelőtt a lutheránus paróchia a legelőkelőbb házak egyike volt, amelynek urával s úrnőjével szivesen tartottak barátságot a legelőbb úri körök.

Ma ritka helyen van így. Ma a lelkészek nagy része kénytelen állásán alul nőszülni, mivel az úribb körökben egy ev. lelkész többé nem parti. És ebből aztán sokminden következik; s bekövetkezik főképp a lentmaradás, a miből végeredményében kára van az egyháznak is. De miért is vágyódjék egy úri leány papnének, a mikor ezen a pályán legfeljebb az örökös gond, az örökös lemondás és főprengés az osztályrésze s férje halála esetére pedig a nyomoruság a kilátása!? Egyebek közt ezért is mondtam, hogy tatarozzunk s javítgassunk ott, a hol lehet s a mennyire lehet, hogy ezzel is lendítsünk valamit a papi családok nehéz helyzetén s könnyítsünk a papoknak, mint családapáknak, lelki terhén.

Én azt hittem a mikor a Lutheránum eszméjét felvettem, hogy az ev. papság szívére tettem a kezemet s ezen érintéstől az erősen meg fog dobanni. Ez azonban nem következett be. Hogy mi az oka, nem tudom. Vigasztalhatatlan volnék, nem magamért, — mert hiszen egyénilig én arra nem vagyok rászorulva, — hanem magáért az ügyért, ha annak eddigi agyonhallgatása amaz alacsony életfilozófiájának volna a kifolyása, a mely a magasan állók körül farkesó-válva jár, de a jobb sorsra érdemes eszmék felett sokszor közömbösen elhalad csak azért, mivel nem elég „méltóságos“ ajkak ejtették ki azokat.

Lehet, hogy sokan talán az eszme megvalósításának nehézségeitől ijednek meg. És azt én is vallom, hogy a Lutherház eszméjét megvalósítani nem könnyű dolog, de nem lehetetlen. Ehez hasonló dolgot megcsináltak már a kálvinisták, a kik ugyancsak a mieinkhez hasonló körülmények közt élnek. Balthazar püspökkel részletesen beszélgettünk e dologról. Ők is a semmivel kezdték s ime ma már a Calvineum megvalósításának küszöbén állanak. Nem kellett hozzá egyéb s nálunk sem kell hozzá egyéb, mint egy kis isteni segedelem — és azután komoly akarat, áldozatkészség s szorgalmas utánjárás. De ez utóbbiak aztán vonakodás nélkül mindannyiunktól!

A módoszatokról természetesen lehetne sokat és fog is kelleni beszélni. Csak úgy hozzávetőleg egy kis számítást teszek. . . Van Magyarországon 700 evang. lelkész. Intrádára határozza el mind, hogy a Lutheránum oltárára letesszi a maga áldozatát, nem krajeároskodva, hanem a komoly üggyhöz méltó arányban. Mondjuk 400 lelkész — jövedelmének mértéke szerint — letessz egyszer s mindenkorra erre az oltárra fejenként 100 koronát. 300 lelkész letessz fejenként 200 koronát. Ez együtt kitevne 100 ezer koronát. Megengedem, hogy talán száz korona egyikmásk

lelkészársunknak sok egyszerre, de mindenesetre az ügy megér ennyit mindenikünknek. Ott vannak azonfelül az egyházak. Az egyházak szintén áldoznának erre a célra, ha arra keilóképpen praeparáltatnak s ebből a forrásból is lehetne várni vagy 50 ezer koronát. Jönne azután az általános agitáció; aláírások, ünnepélyek rendezése, mint ahogy azt a kálvinistáknál láthattuk. Ez utóbbi dolgok végrehajtására egy nagyobb agitációs bizottságot kellene megalkotni, vagy 20—30 kitűnő szónok lelkésszel, a kik bejárnák a nagyobb gyülekezeteket s ottan a helyi egyházvezetők által előkészített vallásos estélyeken propagálnák az eszmét. Így tettek a reformátusok is. S akadt ember és pedig zsidó ember, a ki a szónak lelkesítő hatása alatt ezer koronát ajánlott fel a Calvineum céljaira.

Több helyütt az egyházakban külön papözvegyi alapítványok is léteznek, Magam is két helyen ismerek ilyeneket. Azt hiszem ezeket is bele lehetne olvasztani, vagy támogatására fordítani ennek a célnak. De meg maga az egyházegyetem, a kerületek sem zárkozhatnának el a dolog elől. És így fillért fillérhez, koronát koronához téve, néhány év alatt tekintélyes összeg gyűlhetne össze e célra. És ha már ez együtt volna, akkor az állam ajtaján is kopogtatnánk segélyért, a mely állam tudvalevőleg a kálvinistáknak 300 ezer koronát adott hasonló célra. S ennek utána utána nézhetnénk annak hogy hol, melyik nagy városban, vagy nagy város mellett kaphatnánk telket a „Lutherház“ céljaira.

Igy gondolom én a dolgot végrehajtandónak. Hogy aztán az itten csak főbb vonásaiban érintett eljárások miként volnának legegyszerűbben foganatosíthatók, az már a részletes megbeszélés dolga.

Addig azonban nem lehet részletekről beszélni, a mig az eszme általánosságban el nem fogadtatott. Tessék ezt önöknek megcsinálni Kedves Kollega ur! Tessék a papi értekezleteken az ügyet megfárgyalni; tessék a papi értekezleteknek határozataikat egymáshoz áttenni; s tessék azután azokat a felsőbb fórumokhoz fokozatosan felvinni! — Addig, a mig ez meg nem történik, én hiába okosodom itten s hiába irogatjuk egymásnak a legszivélyesebb leveleket. Tessék. Önöknek is tenni valamit, s ha látom, hogy tesznek, majd én is megteszem a magamét!

Én az eszmét nem adtam fel. Tartom és propagálni fogom, mivel erősen meg vagyok győződve annak szükségességéről s életrevalóságáról. Én bízom abban a száz papi emberben, a kik nekem az eszme felvetése idején olyan meteghangu leveleket írtak s hiszem, hogy azok

sem hagyják azt elaludni. A tavalyi esztendő, látom, nem volt alkalmas időpont a vele való foglalkozásra, mivel minden figyelmet a küszöbön álló zsinat foglalt le. De majd csak fellélekzünk s módunkban lesz talán másra is gondolnunk. Vajha gondolnánk s törődnénk már egyszer az ev. papi családok bajával is!

Az a sok mindenféle, a miket a reformáció jubiláris évfordulója alkalmából megvalósítandónak vélnek és mondanak, mind szép dolgok, de hát sem a papokban, sem a hivekben nem képesek valami különösebb lelkesedést felkeltetni, mivelhogy elmosódó s a közegyház szempontjából nem valami nagyhasznú dolgok. . . „Szobrot Luthernek!“ Szép, szép, de hát szabad-e a családapának arany fülbevalókat s karpereceket vásárolni, a mikor gyermekeinek még cipőjük sincs! Ábrándozhat-e az ev. egyház disztárgyakról, ékszerekről addig, a mig az egyház szolgáinak magasabbra hivatot agyát megélhetési gondok emésztik? . . . Nem volna-e az Luther szellemében illő eljárás; nem volna-e az egyik szép márványdarabja az egyházas szép alkotásokban már megépített s a jövőben nagyobbodó szellemi Luther szobornak, ha most tekintetbe véve a körülményeket — azoknak a lelkéről veszszük le a gondok és aggodalmak nehéz terhét, a kik a Luther szellemét ápolják, hogy nyugodtabban nézhessenek a jövőbe s vidámabb lelki szárnyalással végezhessek nehéz hivatásukat?!
Nyiregyháza, 1914 március 17-én.

Szerető pályatársa

Paulik János

ev. lelkész.

BELÉLET.

Németh István refpüspök beiktatása.

A dunántuli református egyházkerület új püspökének: Németh Istvánnak beiktatása Pápán március 31-én történt meg meleg s lélekemelő ünnepség keretében. Gyülekezeti ének s Czike Lajos tati esperes fohásza után a beiktató kerületi közgyűlést Gróf Tisza István kerületi főgondnok nyitotta meg. A választásról szóló jelentés előterjesztése után küldöttség ment az új püspökért, a kit megjelenése alkalmával őszinte üdvözlésben részesített a kerületi közgyűlés, ezen őszinte érzelemnek adott hangot Gróf Tisza István magvas s belső hitről tanuskodó beszédében mellyel a püspököt üdvözölte. Németh püspök székfoglaló beszédében kiterjeszkedett a közigazgatás, az egyházi és iskolai élet minden ágazatára s szinte köztetszést aratott azon kijelentése, hogy az egyházi tanítóktól és tanároktól csak

oly buzgóságot és egyháziasságot fog követelni, mint a lelkészi kartól, mert csak ha mindazok, a kik egyházi szolgálatra magokat elkötelezték, megteszik az egyházzal szemben vállalt kötelesegeket, csak úgy várható az egyház felvirágzása. A püspöki avató beszédet Dr. Baltazár Dezső tiszántúli püspök mondta, a ki igazán remek és klasszikus beszédben mutatott rá a protestáns püspökök és a katolikus püspökök közötti különbségre s a két féle hatalomra és méltóságra, a mely ezek között feltalálható. Ugy a beszéd, mint a megáldás nagy és mély hatást gyakorolt a zsufozásig megtelt templom közönségére. Gyülekezeti ének fejezte be az ünnepélyt. A programot két ének szám tette változatossá: a nőnevelő intézet növendékeinek karéneke és a főiskolai énekkar éneke, mind a kettő igen szép és kedves volt.

A küldöttségek üdvözlése is a templomban folyt le. Egyházunk, illetve az evangélikus kerületek küldöttsége nevében Gyurász Ferenc püspök szolt igen meleg s testvéri hangon s hosszabb beszédben tolmácsolta az evangélikusok üdvözlését, a melyre az új püspök szintén meleg hangon válaszolt. E küldöttségben részt vettek egyházunk vezérei közül a szóln kívül: Geduly Henrik püspök, Dr. Berzsenyi Jenő ker. felügyelő, Bognár Endre gyámint. elnök, Dr. Molnár Viktor esperességi felügyelő, Horváth Sándor esperes, Vargha Gyula esperes, Dr. Mikler Károly jogkari dékán, Bancsó Antal theol. akad. igazg. és mintegy 10 lelkész. A pápai ev. gyülekezet üdvözlését Mesterházy László püspöki másodlelkész tolmácsolta. A mi küldöttségeinken kívül még 21 küldöttséget fogadhatott az új püspök. Délben a Griff szalóban kb. 300 terítékű ebéd volt. A magunk részéről is a kegyelem Urának áldását kérjük, az új püspök működésére, hogy egyházunk iránt hangoztatott őszinte szeretetéről a közös protestáns ügyek intézésében mindkét egyház javára s a mi örömünkre tegyen mindenkor fényes tanubizonyoságot.

Felségadomány. Ő csász. és kir. Felsege a szentgotthárdi ev. egyházközségnek templóépítési kölcsöne törlesztéséhez legfelsőbb magánpénztárából 200 K. segélyt adományozott.

Helyettes lelkész bevezetés. A makacs-kodó lesti ev. egyházban, a mely vonakodik a rendes lelkészt jelöltjei közül megválasztani, a nőgrádi főesperes és esperességi másodfelügyelő: Rákócy István március 30-án vezették be a Dr. Baltik Frigyes püspök által kinevezett Sloszjár Ede szügyi segédlelkészt, helyettes lelkészt. Az Egyház ez intézkedését megnyugvással fogadta, a mi azt a reményt nyújtja, hogy mellőzve félrevezető izgatóit, magába száll s megválasztja lelkészét.

Tanári előléptetés. A vallás és közoktatásügyi m. kir. miniszter Oravecz Ödön dr. besztercebányai evang. főgimnáziumi rendes tanárt a VIII. fizetési osztály 3. fokozatába léptette elő.

Halálozás. Evang. egyházunk tanítói karának egy igen érdemes tagja hunyt el Barabás Gáspár nyug. várpalotai ev. tanító személyében. Küzdelmes és munkás tanítói pályának 47-ig, életének 68. évében j. évi március 27-én szenderült jobblétre. Temetése nagy részvét mellett 30-án ment végben Várpalotán. Áldás emlékére.

Dallásos estély. Hoznek Lajos alesperes kezdeményezésére jövő vasárnap Nagyrőcén a városi nagyvendéglő dísztermében vallásos estélyt rendez az ev. gyülekezet. Az estélynek gazdag műsora van. Az estélyen önkéntes adományokat fognak gyűjteni, melyek jelerészben a helyi ev. gyámintézetre, jelerészben a helyi kórház alapja javára lesznek fordítva.

Esperesi értekezlet. Gyurász Ferenc püspök az egyházmegyei gyűléseket megelőzőleg az idén is összehívja az esperesi kart egyházi fontosabb közügyek megbeszélése végett esperesi értekezletre. Az értekezlet j. évi április hó 22-ére hivatott össze Pápára. A fontosabb tárgyalás alá kerülő kérdések ezek lesznek: Gyülekezeti számadások vezetése, az alapítványok kezelése teljes rendben van-e? A gyülekezeti alapok gyűjtése az egyházkerület határozata értelmében folyamatba jött-e? A belmissziói egyletek szervezése és ezek munkássága. A szórványban levő ev. növendékek konfirmációi oktatásának biztosítása. Az egyker. árvaház tránti érdeklődés ébresztése. A gerezdi egyezségnek módosított alakban megújítása. A lelkészfizetés egyházi uton rendezésének tervezete.

Esküvő. Paulinyi Miklós horhádi ev. lelkész április hó 18-án délután 4 órakor tartja a losonci ág. hitv. evang. templomban esküvőjét Friedrich Emikével.

Vallásos ünnepélyek. A tordasi és gyurói ev. egyházközségeknek 1914. április 5-én, vagyis virágvasárnapon, mindkét helyen, mindkét község részvételével és Kovács Sándor pozsonyi theol. akad. tanár, Dr. Masznyik Endre pozsonyi theol. akad. igazgató és Raffay Sándor budapesti evang. lelkész, theol. tanár közreműködésével pallásos ünnepélyeket tart. Tordason az ünnepély a délelőtt 9 órakor istentisztelet keretében, Gyurón pedig a délután 3 órakor kezdődő vallásos est keretében tartatik meg.

Pályázat lelkészi állásra. A bácsi evang. egyházmegyéhez tartozó *pincédi alsó* egyházközségben megüresedett rendes lelkészi állásra pályázatot hirdetünk.

Az állás kongruás.

Pályázóktól megkivántatik, hogy a magyar nyelven kívül a német nyelvet szóban és írásban teljesen bírják.

A bányai egyházkerület lelkészválasztási szabályrendelet 15. §-a alapján felszerelt kérvények a bácsi evang. egyházmegye főesperesi hivatalához Újverbászra f. é. április hó 11-ig küldendők be. Hiányosan felszerelt kérvények visszaküldetnek és figyelembe nem vétetnek.

Újverbász és Cservenka, 1914. márc. hó 20.

Dr. *Lelbach László* *Wagner G. Adolf*

egyh. felügyelő.

2-2

főesperes.

Pályázat. A felsőpetényi evang. egyházközség kántortanítói állására pályázatot hirdet. Jövedelem; lakás, kert, 8 kat. hold szántó, 1 kat. h, 1192 ööl rét, munkaszolgáltatás és fuvarok váltsága 303 korona, 26 kiló rozs szintén megváltva, 5 ööl fa, 2 koesi széna, borváltság 75 kor. tandij 144 kor. államsegély 1200 koronáig 460 K. és mellékjövedelem. Bővebb tájékoztatást ad az evang. lelkészi hivatal, ahová a pályázatok is április hó 12-ig küldendők. Felsőpetény, u. p. Bánk, Nógrád m. 2-2

Pályázat. A tiszai ág. hitv. ev. egyházkerület eperjesi Collegiumának tanítóképző intézeténél az 1914/15 isk. évtől rendszeresített vallás tanítási és tót nyelvi tanszékre pályázatot hirdetnek.

A tanszék segédtanárral töltetik be, a kinek javadalmazása 2000.— K. törzsfizetés és 720.— K. lakáspénzben állapított meg.

Pályázhatnak oly ev. lelkészi képesítéssel bíró egyének, akik a nyelv vagy történet tud. tárgyaknak közép- vagy polgári iskolában való tanítására képesítve vannak, vagy kötelezik magukat, hogy ezen képesítést legfeljebb három éven belül megszerzik, a rendes tanárrá való előléptetés egyik feltétele ezen képesítés igazolása.

A megválasztott tanár, aki a vallástannak és tót nyelvnek, vagy esetleg más tárgynak heti 22 órában való tanítására köteleztetik, állását szept. hó 1. napján elfoglalni tartozik; állásában a Coll. szervezeti szabályzat 21. §-a szerint egy próba év után lesz véglegesíthető.

A Collegium igazgató választmányához intézet pályázati kérvények, a melyekhez a lelkészi és tanári oklevélén kívül a nyelv ismeretét, katonai kötelezettséget, testi épséget és az eddigi működést igazoló okmányok esatolándók f. évi május hó 15. napjáig a collegiumi tanítóképző igazgatói hivatalához nyújtandók be.

Eperjes, 1914. március 29.

Korbély Géza s. k.

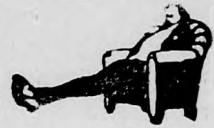
a collegium igazgató választmányának egyházi elnöke.

Angol bőrbutor- és borszek-különlegességek

gyártása. Használt bőrbutorok festetnek Kívánatra katalógust küld díjmentesen.

Szücs A. Budapest, VII., Károly-körút 5/e.

24-6 Telefon 148-07.

Ipáros és nem kereskedő 35. éve fennálló ker. ezég.

Készítés javít: Kelyhet, borkancsót, oltárgyertyatartót keresztet, esillárt, gyertyára és villanyra stb. Arany, ezüst kinaezüst, bronzból, művészies és egyszerű kivitelben **Kelyhek** stb. tárgyak **valódi fűz** galván aranyozás és ezüstözés **jótállással.** Tervezés és költségvetés díjtalanul Mielőtt máshol rendelést tesz, méltóztatsek egy árjegyzéket kérni, melyet ingyen bermentve küld

☒ ☒ ☒ Kéri nagybecsű pártfogását ☒ ☒ ☒

BITTNER JÁNOS

egyházi szerek műötvöse.

Budapest, IX., Lóngai-n 23. (Bejáróf Gzuczor-ufca f.) 50-5

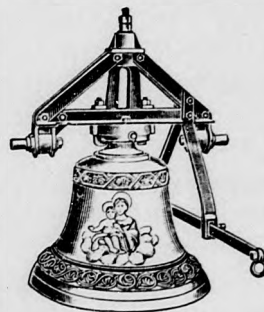
A SZERKESZTÉSÉRT FELELŐS
NOSZKÓ ISTVÁN LAPTULAJDONOS.

WALSER FERENC

tüzoltási szerek és szivattyuk gyára
harang és fémöntöde
Budapest, VI., Lomb-ufca 34-36.

(Villamos megálló: Váci-ut Láng-gépgyár.)

Legmodernebb berendezésű harangöntödeje

vállalkozik: 20 évi jótállás mellett harangok öntésére, repedt harangok átöntésére és régi harangok átalakítására forgatható új vasboronák hozzáadásával, valamint meglevő harangozatoknak, a hiányzó harangok pótlása által, összhangba való hozatalára, továbbá harangállványoknak hengereltvasból való készítésére és ezek helyszínt szerelésére.

Kedvező fizetési feltételek.

Kívánatra költségvetések díjmentesen.

10-6

HIRDETÉS. „A vasárnapi iskola és a gyermek istentisztelet” címen *Bobál Samu* egyházmaróti lelkész által megírt 44 oldalnyi füzet, a melyet szerző az összes lelkészeknek megküldött, **kapható** példányonként 30 fillérért, **tömeges** megrendelésnél (20 darabnál több) példányonként 24 fillérért a **szerzőnél**, valamint **la-dunk szerkesztőjénél** is.

20-3

STELCZER KÁROLY

műasztalos, oltár-
építő és templombe-
rendezési vállalata

GYŐR, Kossuth Lajos-utca 24. sz.

Telefon 578.

Telefon 588

Toronyórákat

gyárt minden nagyságban, elsőrendű modern kivitelben a
Villamosóra- és toronyóragyár
Budapest, Sziv-utca 32. szám.

Budapestszékesfőváros szerződéses toronyórási
Több arany éremmel kitüntetett. - - Költségvetés
díjtalan. - - Előnyös üzleti feltételek.

HARMONIUM ÉS ZONGORA

Mielőtt harmoniumot vásárolna, ne mulassza el a mi
főárjegyzékünket kérni!

7-41

Az országban a legnagyobb választék el-
vámolt elsőrendű amerikai és német-
országi gyártmányokban kedvezményes
fizetési feltételek mellett minden ár-
felemelés nélkül.

Képviselek kerestetnek.

HERBER ÉS BERLETH
Budapest, VII., Wesselényi-u. 53. sz.

Legrégebbi harangöntőde

alapítva 1793 évben
baktai

EGRY FERENC

Kisgejőcz (Ungary)

Budapest, VI.,

Lehel-utca 8. a

Budapesti telefon 25-37

harang és ércöntőde, cs. és kir. szabadalmazott
harang felszerelések, vas harangláb gyár.

Kitüntetve: Páris 3 drb. érem. Varsaille 1. Moszkva 2. Bécs 2.
Budapest 4. Szeged 1. Székesfehérvár 4. Kecskemét 1. Pécs 1.
Hódmezővásárhely arany oklevél. Békésm. gazd. egyesület. Or-
szágos gazd. egyesület. Győrvidéki gazdasági egyesület. Or-
szágos Iparegyesület. Országos vas- és fémpari kiállításban dísz-
érem. Munkafelül 3 darab érdemkereszt. egy a ... érsektől.

Höngyhirdetmény. Uj „Evang. Konfirman-
dusok Vallástana.” Irta: Mayer Pál ev. lelkész,
Iklad (u. p. Aszód). Ára: 50 fill. A tiszta jöve-
delem 50 százaléka az ev. lelkészek árváinak
árvaházi alapja javára. Minthogy a hiv. bíráló a
könyv hitépitő irányát s egyszerű, világos
stilizálást nagyon kiemeli, általánosabb elterjedés
után a következő kiadások tiszta jövedelmét
teljesen a jelzett cél javára engedem át. 9-8.

Legújabb könyvek.

**Protestáns egyházi közigazgatási
Törvénytár 1523-1913.**

Összegejtötte id. Hegedüs János.

Ára 16 K.

**Bölesészeti és neveléstudományi
dolgozatok.**

Irta: Koller István.

Ára 2 K.

**Az országos egyházi alapok és
alapítványok kérdéséhez.**

Irta: Zsilinszky Mihály.

Ára 60 f.

**Homesteadi egyház fizetéses jubi-
leumi emlékkönyve.**

Irta: Harsányi Sándor.

Ára 2 K.

Haphatók:

Kóka Lajos

prof. irányu könyvkereskedésében,
Budapest, IV. Károly-utca 1. szám.

Toronyórákat

gyárt elsőrendű kivitelben,
jótállás mellett

NADLER ÉS DR. SCHÖNFELD

LEUCWILBER P. E. ufódoi

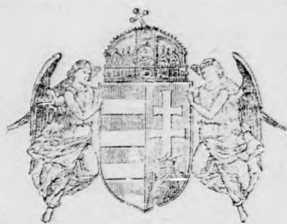
Budapest, VII., Práter-utca 9 sz.

Alapított 1891. Telefon 14-37.

Képes árjegyzéket és költségve-
tést díjtalanul küld.

NOVOTNY ANTAL

harangöntőde és
vasharanglábgyár
Temesvár, város.

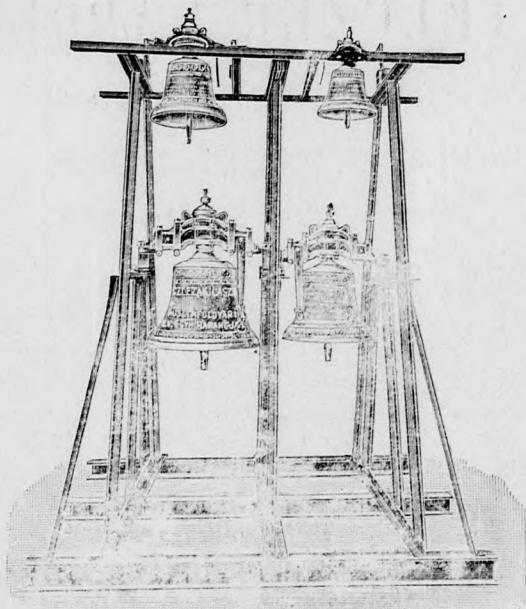
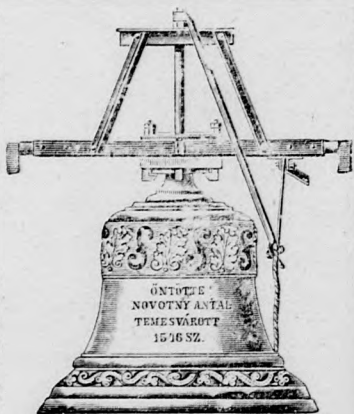
Ajánlja magát több évi szavatolás mellett régi harangok újraöntésére, valamint új harangok és teljes harangcsoporthoz előre meghatározott hangok utáni elkészítésére. — Különösen ajánlja saját találmányu

új modoru áflyukaszoff harangjait,

melyek felső részükön a hegedűéhez hasonló 8 ala nyílásokkal vannak ellátva ezért erősebb, terjedelmesebb és mélyebb hangnak, mint a régi modorok. Ily szerkezetű 327

kgos harang hangban egyenlő 461 kgos régi modoru haranggal. Ajánl továbbá forgatható vertvas koronákat, régi harangok ilyenekkel való újra szerelését és vertvas haranglábakat.

Költségvetések és képes árlapok díjmentesen szolgáltatnak. — Az 1896. orsz. kiállításon millenniumi nagy éremmel kitüntetve.

SZLEZÁK LÁSZLÓ

harangöntő, harangfelszerelés és harangállvány gyára
Budapest, VI. ker. Frangepán-u. 77

Pontos és legjobb **órák** 5 évi jótállásra!

Egyházi szentedények, úrvacsora-kelyhek, keresztelő kannák ollári gyertyatartók borkarcsók. Arany és ezüst ékszerek, evőeszközök, china-ezüst dísz tárgyak részletfizetésre is kaphatók.

Javításokra s vidéki megrendelésekre különös gondot fordítok. Árjegyzék 2000 rajzzal ingyen és bérmentve.

POLGÁR KÁLMÁN,

műórás és ékszerész, az ev. ref. egyházak szállítója.

BUDAPEST, VI., TERÉZ-KÖRUT 5. SZ. I. EM.

Pontos kiszolgálás!

Jutányos árak!

Boros-nyomda Rákosligetén. Budapest mellett.